

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • איגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

תרמה

ערב שבת-קודש

פרשת ויצא

י' בכסלו ה'תשס"ז

יוצא-לאור על-ידי

מכון ליובאוויטש שעל-יד

צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו — המרכז

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

" בכסלו ה'תשס"ז – י"ז בכסלו ה'תשס"ז

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	י' בכסלו	פרק ט-י. הלכות ערכין וחרמין.. בפרקים אלו. פרק א.	הלכות שבת פרק ח.	מ"ע צג. קיד.
ש"ק	י"א בכסלו	פרק ב-ד.	פרק ט.	מ"ע קטו. קטז. קיז.
א'	י"ב בכסלו	פרק ה-ז.	פרק י.	מ"ע קמה. מל"ית קי.
ב'	י"ג בכסלו	פרק ח. תהי ידך וגוי. ספר זרעים והוא ספר שביעי.. הלכות כלאים.. בפרקים אלו. פרק א-ב.	פרק יא.	מל"ית קיא. רטו.
ג'	י"ד בכסלו	פרק ג-ה.	פרק יב.	מל"ית רטז.
ד'	ט"ו בכסלו	פרק ו-ח.	פרק יג.	מל"ית ריז. ריח.
ה'	ט"ז בכסלו	פרק ט-י. הלכות מתנות עניים.. בפרקים אלו. פרק א.	פרק יד.	מל"ית מב. מ"ע קכ. מל"ית רי.
ו'	י"ז בכסלו	פרק ב-ד.	פרק טו.	מ"ע קכא. מל"ית ריא. מ"ע קכג. מל"ית ריב.

זמני השבוע *

צאת הכוכבים	שקיעת החמה***	מנחה גדולה	חצות היום והלילה	סוף זמן ק"ש	זריחת החמה	זמן ציצית ותפילין	עלות השחר**		תאריך
							120 ד' לפני הזריחה	72 ד' לפני הזריחה	
5.02	4.35.8	12.00	11.30	8.55	6.31	5.29	5.07	4.19	ו', י' בכסלו
5.02	4.35.8	12.00	11.30	8.55	6.32	5.30	5.07	4.19	ש"ק, י"א בכסלו
5.02	4.35.8	12.00	11.31	8.56	6.33	5.30	5.08	4.20	א', י"ב בכסלו
5.02	4.35.7	12.01	11.31	8.56	6.33	5.31	5.09	4.21	ב', י"ג בכסלו
5.02	4.35.8	12.01	11.32	8.57	6.34	5.32	5.10	4.21	ג', י"ד בכסלו
5.02	4.35.8	12.02	11.32	8.58	6.35	5.33	5.10	4.22	ד', ט"ו בכסלו
5.02	4.35.9	12.02	11.32	8.58	6.36	5.33	5.11	4.23	ה', ט"ז בכסלו
5.03	4.36.0	12.03	11.33	8.59	6.37	5.33	5.12	4.23	ו', י"ז בכסלו

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
*** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"י בסידורו (יסדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (לשון אדה"י שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	דה"י	צה"ש	דה"י	צה"ש	דה"י	צה"ש	דה"י	צה"ש
ויצא	4:00	5:15	4:14	5:16	4:03	5:14	4:18	5:18
וישלח	4:00	5:15	4:14	5:16	4:03	5:14	4:18	5:18

עורך ראשי: מנחם מענדל ברוד • עורך: שניאור זלמן רודרמן • הגהה: יוסף-יצחק אולידורט

מו"ל: מכון ליובאוויטש שעל-יד צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז

יו"ר: הרב יוסף-יצחק הכהן אהרונוב

כתובת: ת"ד 14 כפר-חב"ד 72915, טל' 03-9607588, פקס: 03-9606169

ISSN 0793-7474 אינטרנט: www.chabad.org.il דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org.il

בכוח ה"שלום" ממשיכים שפע רב, יותר מכפי שנקבע בראש-השנה!

המושכל הראשון הוא ש"לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה", כי מצד גדרי העולם אין שום כלי שביכולתו להכיל את ברכתו האין-סופית של הקב"ה • המשנה מחדשת שהדבר בכל-זאת אפשרי, על-ידי עשיית "שלום" • כאשר האדם מחבר הפכים ומשכין שלום בין נפשו הבהמית לנפשו האלוקית, גם הקב"ה מחבר הפכים ומשפיע לו מברכתו • משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

ב. ויש להוסיף בתור מאמר המוסגר, שדיוק הנ"ל הוא גם בנוגע לאריכות הלשון בדברי המשנה⁴ "אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש" (דלכאורה הוי ליה למימר בקיצור: "עומדין להתפלל מתוך כובד ראש") - שאין זה רק לכתחילה, אלא גם כדיעבד הרי זה מעכב⁵.

כלומר: עניין התפילה שחיובה בכל יום [לדעת הרמב"ם - מן התורה, ולדעת כמה ראשונים - מדרבנן⁶, ומכל-מקום, הרי "חמורין דברי סופרים יותר מדברי תורה"⁷], ולא רק פעם אחת ביום, אלא שלוש פעמים בימות החול, ועוד יותר בשבתות וימים-טובים, ועד ליום-הכיפורים שהוא יום שנתחייב בחמש תפילות⁸ - הנה לא רק לכתחילה צריך להיות "כובד ראש", ואם לאו, אינו מהדר במצוות, אלא משמעות הלשון "אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש" היא, שזהו עניין שמעכב כדיעבד.

(4) ברכות ל.ב.

(5) ראה גם ת"מ ח"ד עמ' 261. וש"נ.

(6) ראה שיחת כ' כסלו הנ"ל סל"ו (ת"מ שם ס"ע 280 ואילך).

וש"נ.

(7) ראה סנהדרין פח.ב (במשנה). ירושלמי שם פי"א ה"ד.

(8) לקו"ת ס"פ פינחס.

א. בסיום הש"ס שנינו: "אמר ר' שמעון בן חלפתא לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום, שנאמר ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום"².

ועל-פי הידוע שלשון רז"ל הוא מדוייק - צריך להבין טעם אריכות הלשון "לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום"; הרי אפשר לומר עניין זה בסגנון חיובי - השלום הוא כלי מחזיק ברכה לישראל?

ובפרט שהאריכות היא בסגנון הלשון "לא כו' אלא כו'", שלשון זה מורה שהדבר הוא לעיכובא - כמובן מדברי הגמרא במסכת מנחות³ בדיוק לשון המשנה "העומר ושתי הלחם (ש)אינן באים אלא מן החדש" (דלכאורה הוי ליה למימר העומר ושתי הלחם באין מן החדש, ומהו הצורך בהוספת התיבות "אינן כו' אלא"), שעניין זה הוא לא רק לכתחילה, אלא מעכב גם כדיעבד, שאם לא מביאים מן החדש, אזי חסר (לא רק עניין של הידור, אלא) כל העניין.

(1) תהילים כט, יא.

(2) ראה גם שיחת מוצש"ק פ' וישב, כ' כסלו תשי"ז ס"כ ואילך.

(ת"מ ח"ח ס"ע 265 ואילך).

(3) תוד"ה מתנ"י - פג.ב.

מלמעלה "מישקל לא שקלי", אלא עניין זה ניתן לעבודת האדם, ועל-ידי זה נעשה האדם שותף במעשה בראשית¹⁶, כיוון שפועל חידוש בהבריאה שמצד עצמה היא באופן ש"אין כל חדש תחת השמש"¹⁷.

וביטול זה - הכנעה ושפלות - הוא ה"כלי" שפועל את האפשריות שהאדם יוכל לעמוד בתפילה ולהתקשר עם הקב"ה, והיינו, לפי שכן הוא רצון הבורא, וכמו שכתוב¹⁸ "מרום וקדוש אשכון ואת דכא ושפל רוח".

ועל-פי זה מובן הטעם שהעניין ד"כבוד ראש" קודם התפילה אינו רק הידור מצווה, אלא זהו תנאי שמעכב את קיום המצווה, שאי-אפשר בלאו הכי - "אין עומדין להתפלל אלא מתוך כבוד ראש" - כי, כדי לשלול את העניין ד"אין עומדין להתפלל", שיהיה לו התוקף לעמוד בתפילה לפני הקב"ה, מוכרח להיות הכבוד ראש, הכנעה ושפלות, "ונפשי כעפר לכל תהיה"¹⁹, דכיוון שעומד בביטול במציאות, "כעבדא קמיה מריה"²⁰ (וכמדובר לעיל בהמאמר²¹ שעניין התפילה הוא עבודה שלמעלה מטעם ודעת, שמתבטל ממציאיותו לגמרי), אזי יכול להתקשר עם הקב"ה ולבקש ממנו שימלא את צרכיו.

וזוהו הטעם שהנהיגו שחייבים ללמוד קודם התפילה עניין שמביא לידי התבוננות בגדולת הוי' - שאין זה לימוד נוסף במשך היום, אלא לימוד שהוא תנאי המעכב, שלולי זאת לא יכול להיות עניין התפילה.

ג. ועל-דרך זה יובן בדברי המשנה "לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום": מסופר בגמרא²² שכאשר חוני המעגל ביקש שיירדו גשמים, וירדו גשמי זעף - טען ואמר

והיינו, שבנוגע לכל תפילה שבכל יום ויום צריכה להיות הקדמת העניין ד"כבוד ראש" - שפירושו "הכנעה ושפלות"⁹, והעצה לזה היא - כפי שפוסק הרמ"א בשולחן-ערוך¹⁰ שצריך להתבונן "מרוממות האל יתברך ובשפלות האדם", ומוכן, שאין זה עניין שיכול להעשות "בפיהם ובלשונם... וליבם לא נכון עמו"¹¹, אלא צריך להיות לימוד והתבוננות באופן שעל-ידי זה תהיה התוצאה ד"כבוד ראש", "הכנעה ושפלות", וכאמור, שאין זה רק עניין של לכתחילה, הידור ושבח מצווה, אלא לעיכובא.

והביאור בזה:

כאשר אומרים לאדם "דע לפני מי אתה עומד"¹², אזי מתבטלת לגמרי האפשריות שהאדם יוכל לעמוד בתפילה לפני מי שאמר והיה העולם ולבקש את צרכיו, שהרי זהו עניין שבאין-ערוך לגמרי!

ובלשון הכתוב¹³: "אם חטאת - מה תפועל בו ורבו פשעיך - מה תעשה לו; אם צדקת - מה תיתן לו, או מה מידך יקח", ואם-כן, למאי נפקא-מינה אם הוא מתפלל ומבקש אם לאו, אם יש בידו תורה ומצוות אם לאו - בה בשעה ש"מה מידך יקח"?

ונמצא, שהמושכל הראשון הוא - "אין עומדין להתפלל"; וכדי לשלול את העניין ד"אין עומדין להתפלל", שהאדם יוכל לעמוד בתפילה לפני המקום ולבקש צרכיו, שזה גופא מורה על השייכות בין האדם המתפלל עם זה שממנו מבקש את צרכיו - הנה על זה אומרת המשנה "אלא מתוך כבוד ראש":

איתא בגמרא¹⁴ "גמירי מן שמיא מיהב יהבי מישקל לא שקלי", והיינו¹⁵, שמלמעלה ישנו רק עניין הבריאה להוות את היש ("מיהב יהבי"), אבל עניין ביטול היש לאין ("מישקל שקלי") - הנה

16 ראה שבת י, א. קיט, ריש ע"ב.
17 קוהלת א, ט.
18 ישעיהו נז, טו.
19 נוסח "אלוקי נצור כו" (ברכות יז, א).
20 שבת י, רע"א.
21 פ"ו (לעיל הע' 244 ואילך).
22 תענית כג, א.

9 ראה לקו"ש חל"ד עמ' 69 הערה 18. וש"נ.
10 אור"ח סצ"ח ס"א.
11 תהילים עח, ל"ז.
12 ראה ברכות כח, ב.
13 איוב לה, ר"ז.
14 תענית כה, א (ע"פ גירסת הע"י).
15 ראה תו"א בשלח טו, רע"ג. סה"מ תרפ"ה עמ' קנא. ועוד.

ושרפם"²⁷, היינו, שכאשר נמשך להם גילוי שכינה יותר מן המידה, אזי נתבטלה מציאותם של המלאכים, ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע למציאות של נברא בעולם-הזה הגשמי, שכאשר תומשך בו ברכתו של הקב"ה, הרי איזה "כלי" שיהיה, לא יוכל להיות מחזיק ברכתו של הקב"ה, ואדרבה: "ושרפם" - העולם יתבטל ממצייאותו ויהיה במצב של כיליון ("ער וועט אויסגיין") לברכתו של הקב"ה שנמשכה בו.

וכפי שמצינו בגמרא²⁸ בנוגע למחנה סנהריב, "אוזניים גילה להם (הקב"ה) ושמעו שירה מפי חיות ומתו":

"לא כך שאלתי אלא גשמי רצון ברכה ונדבה", ולא "רוב טובה" ש"אינן יכולים לעמוד", היינו, שהעולם הנברא אינו כלי לברכה זו.

ואם הדברים אמורים בברכה שנפעלה על-ידי תפילתו של אדם - על-אחת-כמה-וכמה בנוגע לברכתו של הקב"ה מצד עצמו.

ובהקדם המבואר במאמר (שנדפס זה עתה) משנת תרכ"ט²³, לפני תשעים שנה, במעלת ברכתו של הקב"ה לגבי ברכתו של אדם:

ברכתו של אדם - היא רק המשכה משורשו ומקורו של המתברך, וכמו שכתוב²⁴ "איש אשר כברכתו בירך אותם", וכאשר מצד השורש ומקור

צריך להיות לימוד והתבוננות באופן שעל-ידי זה תהיה התוצאה ד"כובד ראש", "הכנעה ושפלות", וכאמור, שאין זה רק עניין הידור ושבח מצווה, אלא לעיכובא!

לכאורה אינו מובן: כיוון שמדובר אודות גויים, ולא עוד אלא גויים שהיו מנגדים לפנימיות הקדושה (כמבואר בדרוש תער השכירה²⁹) - איזו שייכות יש להם לשירת החיות, חיות הקודש, שתפעל עליהם שיתבטלו ממצייאותם?

וההסברה בזה - שכאשר נמשך אור אלקי (ברכתו של הקב"ה) יותר מכפי המידה, לא יכול גשם העולם להישאר במציאותו. אלא שיש בזה חילוק: כאשר מדובר אודות גשם של קדושה - הרי זה על-דרך מה שכתוב³⁰ "בקרכתם לפני ה' וימותו", שבא לידי כיליון ("מ'גייט אויס") ומתאחד עם האור האלוקי; ואילו כאשר מדובר אודות מחנה סנהריב, להבדיל - אזי נעשה בו עניין של מיתה, שמתבטל ממצייאותו לגמרי.

אבל שיוכל להיות "כלי", והכלי יישאר במציאותו בתור כלי, ויחזיק ברכתו של הקב"ה

נקבע ש"אחיו הקטן יגדל ממנו"²⁵, אי-אפשר לשנות זאת, וכדי לפעול שינוי בשורש ומקור - יש צורך בעניין של תפילה²⁶.

מה-שאין-כן ברכתו של הקב"ה - כיוון שמדובר אודות המאציל (ולא אודות שורש הנאצלים), יש בה מעלת התפילה, שעניינה הוא המשכת רצון חדש, "יהי רצון", כך, שגם כאשר יומשך בסדר השתלשלות ישתנו הצירופים כו'.

ומזה מובן, שבסדר השתלשלות לא יכול להיות "כלי" שיוכל להיות מחזיק ברכתו של הקב"ה, דכיוון שהקב"ה הוא למעלה ממדידה והגבלה, הרי כאשר נמשכת ברכתו של הקב"ה ב"כלי", אזי מתבטל ה"כלי" ממצייאותו ("דער כלי ווערט אויס כלי").

ובמכל-שכן וקל-וחומר ממה שמצינו בנוגע למלאכים, ש"הושיט הקב"ה אצבעו קטנה ביניהן

27 (סנהרין לח, ב). וראה לקו"ת אמור לו, א. ובכ"מ.
28 (סנהרין צה, ב).
29 אוה"ת נ"ך ח"ב עמ' תשסו ואילך.
30 (ר"פ אחרי.

23 ד"ה אריב"ל כו' ואברך מברכך - סה"מ תרכ"ט בתחילתו.
24 ויחי מט, כח.
25 שם מח, יט.
26 ראה גם בהמאמר פ"ג (לעיל ס"ע 214).

- הנה המושכל הראשון הוא ש"לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה".

ד. וסברא זו שוללת המשנה באומרה, "לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום", היינו, שהמשנה מחדשת שלמרות המושכל הראשון הנ"ל, ישנו "כלי" שמחזיק ברכתו של הקב"ה - עניין השלום:

שלום - עניינו ייחוד שני הפכים, שכן, שני עניינים שהם באותו סוג, אין מלחמה ביניהם, ובמילא, לא שייך גם עניין השלום, ששולל מלחמה קנאה ותחרות.

וכיוון שרצונו של הקב"ה שהנהגת האדם למטה תפעל הנהגה כזו למעלה, כמו שכתוב³¹ "כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם" - הנה כאשר הנהגת האדם למטה היא באופן שיש אצלו עניין השלום, דהיינו שהוא מאחד הפכים, הרי זה פועל שגם למעלה יתאחד הפכים.

ובפרטיות יותר:

העניינים ההפכיים בעולם, שהאדם צריך לחברם הם - מיצר ומרחב, גשם ורוח, גהינום וקדושה.

ובכללות הרי זה החיבור של הגוף ונפש הבהמית עם נפש האלוקית - שמצד עצמם הם שני עניינים הופכיים: נפש האלוקית - היא "חלק אלוקה ממעל ממש"³², ועליה נאמר "חי הוי' אלוקי ישראל אשר עמדתי לפניו"³³, כך שעניינה אינה אלא טהרה וקדושה בלבד; ואילו נפש הבהמית - כשמה כן היא - כמו בהמה שאין לה אלא עניינים גשמיים בלבד, ועל-אחת-כמה-וכמה הגוף, שהוא למטה גם מנפש הבהמית, עליו נאמר³⁴ "גלמי ראו עיניך", בחינת דומם, ואפילו "יתוש קדמך"³⁵.

ובכוח המפליא לעשות³⁶ - מקשרים שני הפכים אלו. והכוונה בזה היא - לא שיישארו שני דברים נפרדים שלוחמים זה בזה, אלא לפעול אחדות בין

נפש האלוקית לנפש הבהמית והגוף; ועל-ידי זה שיהודי פועל עניין של אחדות בעצמו, יש ביכולתו להמשיך ולפעול אחדות בעולם, שזהו תפקידו של "גוי אחד בארץ"³⁷, שגם בעניינים ארציים ממשיכים אחדות (כפי שמפרש רבינו הזקן, בעל השמחה, באגרת-הקודש³⁸).

כיצד היא הדרך לפעול אחדות ושלום בין נפש האלוקית ונפש הבהמית?

עניין זה אינו יכול להיות על-ידי הגברת החומר על הצורה - דכיוון שנפש האלוקית אפילו בשעת החטא היתה באמנה אתו יתברך³⁹, להיותה חלק אלוקה, שהנהגתו היא באופן ד"מאריך אפיה וגבי דיליה"⁴⁰, היינו, שסוף-כל-סוף מנצח וממלא כל ענייניו, הרי מוכן, שלא ייתכן שיוכל להיות עניין השלום באופן שנפש הבהמית תתנהג כרצונה;

הדרך היחידה לפעול עניין השלום היא - שתהיה הגברת הצורה על החומר, הרוח על הגשם, ונפש האלוקית על נפש הבהמית, והיינו, שיכולים לפעול על נפש הבהמית והגוף שיסכימו לנפש האלוקית, כיוון שגם בנפש הבהמית והגוף ישנו ניצוץ אלוקי, אלא שהניצוץ האלוקי נמצא במאסר ובגלות, וכאשר נפש האלוקית מנהלת מלחמה עמהם, הרי היא מבטלת את המאסר, כך, שהניצוץ האלוקי שבגוף ונפש הבהמית יוצא אל הגילוי ונעשה מושל על הגוף ונפש הבהמית.

ובלשון הרמב"ם⁴¹ - "שהוא רוצה להיות מישראל, ורוצה הוא לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העבירות, ויצרו הוא שתקפו, וכיוון שהוכה עד שתשש יצרו כו'", והיינו, שבית-דין בישראל, נפש האלוקית, מבטל את האונס של היצר-הרע, ואז עומד האדם על עיקרו ועושה לפי רצונו האמיתי - למלא את רצון הבורא.

וכאמור, כאשר האדם פועל עניין השלום בנוגע להפכים שבו, אזי "כמים הפנים לפנים גו", באתערותא דלתתא אתערותא דלעילא, שגם

(31) משלי כו, ט.

(32) תניא רפ"ב.

(33) מלכים-א יז, א. ועוד. וראה בהנסמן בלקו"ש חכ"ה ע' 147

הערה 53.

(34) תהילים קלט, טז.

(35) סנהדרין לח, א. וראה תניא פכ"ד.

(36) ראה רמ"א או"ח ס"ו ס"א.

(37) שמואל-ב ז, כג. ועוד.

(38) רס"ט.

(39) תניא ספכ"ד.

(40) ב"ר פס"ז, ד. וראה ירושלמי תענית פ"ב ה"א.

(41) הל' גירושין ספ"ב.

העבודה דקריאת שמע - אזי נעשה עניין התפילה (בקשת ברכתו של הקב"ה על כל צרכי האדם) באופן של "כלי מחזיק ברכה".

ו. וזהו גם הקשר להתחלת הש"ס - "מאימתי קורין את שמע בערבין":

לאחרי שלומדים את דברי המשנה "לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום", היינו, שמצד גדרי העולם לא יכול להיות "כלי" שיהיה מחזיק ברכתו של הקב"ה, והעצה היחידה לכך היא עניין השלום, שלום בפמליא של מטה ושלום בפמליא של מעלה - צריכים לבאר מהי הדרך שעלידה יוכל האדם לעשות את חלקו בעניין השלום.

וזהו ההמשך בהתחלת הש"ס "מאימתי קורין את שמע בערבין" - שכאשר יהודי קורא את שמע, שהו עניין "הוי אחד", ועושה זאת "בערבין", בחושך העולם, בחושך שבחלקו בעולם ובחושך של גופו ונפשו הבהמית, ופועל שם העניין ד"אמליכתי למעלה ולמטה ולד' רוחות"⁴⁸, הרי זה עניין השלום שפועל בעצמו.

ועל-ידי זה פועל בתפילת שמונה-עשרה שיהיה כלי מחזיק ברכתו של הקב"ה - לא רק באופן ד"איש אשר כברכתו בירך אותם", אלא גם באופן ד"יהי רצון", המשכת רצון חדש, היינו, שמבלי הבט על מה שנקבע בראש-השנה ויום-הכיפורים, פועל הוא רצון חדש שיומשך לו בני, חיי ומזוני רוויחי.

(משיחת י"ט כסלו תשי"ט. תורת מנחם התנועדות תשי"ט חלק ראשון (כב) עמ' 268-262)

הקב"ה מאחד שני הפכים - שיהיה "כלי" שיש לו מדידה והגבלה, ותהיה ברכתו של הקב"ה שהיא "עד בלי די"⁴², ואף-על-פי-כן יהיה הכלי "מחזיק" ברכתו של הקב"ה.

וזהו "לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום" - שלום בפמליא של מטה ושלום בפמליא של מעלה⁴³.

ז. וכדי לפעול עניין השלום בין נפש האלוקית להגוף ונפש הבהמית, שזהו "כלי מחזיק ברכה לישראל" - הגה על זה ישנו העניין דעבודת התפילה:

עיקר התפילה היא בקשת צרכיו בתפילת העמידה, כ"ב ברכות האמצעיות שבהם מבקש האדם ברכתו של הקב"ה: "ברוך אתה ה' רופא חולי עמו ישראל", "מברך השנים", וכיוצא בזה, ובאופן שיהיה "כלי מחזיק ברכה".

וכדי שיהיה "קרוב הוי" לכל קוראיו" - צריך להיות "יקראוהו באמת"⁴⁴, שזוהי העבודה דקריאת-שמע, "ואהבת גו' בכל לבבך"⁴⁵, "בשני יצריך"⁴⁶, היינו, לעשות שלום בין היצר-טוב ליצר-הרע, ולא להסתפק בכך, אלא על-ידי זה לפעול עניין השלום, חיבור ואחדות, גם בכל הכחות וכל הניצוצות שבחלקו בעולם - שזהו עניין "בכל מאורך"⁴⁵, "בכל ממונך"⁴⁶ - שכולם יתאחדו ב"הוי אחד"⁴⁷.

וכאשר ישנו העניין ד"יקראוהו באמת" על-ידי

(42 מלאכי ג, ו. וראה שבת לב, סע"ב. וש"נ. המשך תער"ב ח"א פקל"ג. ועוד.)

(43 סנהדרין צט, ב. וראה לקו"ת מטות פה, סע"ד ואילך. ובכ"מ.)

(44 תהילים קמה, יח.)

(45 ואתחנן ו, ה.)

(46 ברכות נד, א (במשנה). ספרי ופרש"י עה"פ.)

(47 ואתחנן ש, ד.)

(48 ברכות יג, ב.)

לפעול מתוך רצון לסיים השליחות ולשוב בשלום אל "בית אבי"

חשיבותה של השיבה מהשליחות

מיד בהתחלת מילוי השליחות, כשיעקב יוצא מבאר-שבע כדי ללכת לחרן - מבטיח לו הקב"ה (לא רק ש"אנוכי עמך ושמרתך גו'", אלא גם) "והשיבותיך אל האדמה הזאת", ועל-דרך זה בתפילתו של יעקב - שמבקש (לא רק ש"יהיה אלוקים עמדי ושמרני גו'", אלא גם) "ושבתי בשלום אל בית אבי". ולכאורה, דרוש ביאור והסבר:

מכיוון שתכליתה ומטרתה של שליחות זו, היא לעשות לו יתברך דירה בתחתונים - מהי ההדגשה (וביותר) את העניין ד"והשיבותיך גו'", "ושבתי בשלום גו'", ואיזה ערך וחשיבות יש להשיבה מהשליחות לגבי גודל פעולת השליחות, מילוי הרצון והתאוה דהקב"ה להיות לו דירה בתחתונים?!

ועיקר השאלה היא בנוגע ליעקב: כאשר מקבל מהקב"ה שליחות הכי נעלית, למלא את הרצון והתאוה להיות לו דירה בתחתונים (בחרן) - יתפלל ויבקש ויאריך (ועד ש"וידר נדר") בקשר עם ההשבה משליחות זו, "ושבתי בשלום", וכי יש דבר נעלה יותר מאשר מילוי השליחות בעניין שהוא תאוה ורצון דהקב"ה? ועל כן צריך לומר, שההשבה מהשליחות היא חלק ועניין עיקרי בכוונה העליונה, היינו, שהכוונה העליונה (אינה שיישאר ב"חרן", ח"ו (עם היותו במעמד ומצב ד"מיטתו שלימה", עד ש"ויפרוץ האיש מאוד מאוד"), אלא) שיחזור למקומו האמיתי, "שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך ואהיה עמך"... וכתוצאה מזה - גם בדברי יעקב (השליח), "ושבתי בשלום גו'".

וההוראה מזה - בפשטות:

כאשר יוצאים למלא את השליחות דהפצת המעיינות חוצה, עד לחוצה שאין חוצה ממנו, "חרון אף של מקום בעולם" - יש לזכור שהכוונה אינה שיישאר, חס ושלום, במקום זה (גם כאשר נמצא במעמד ומצב נעלה כו'), כי אם, לסיים את מילוי השליחות, ולשוב אל בית אביו, היינו, שבכל פעולה ופעולה חדור הוא ברצון לסיים את השליחות ולשוב אל בית אביו, "ושבתי בשלום אל בית אבי" - בהגאולה על-ידי משיח צדקנו מהמצב דגלינו מארצנו (בית אבינו).

ועניין זה מודגש ביותר בדורנו זה, דור האחרון - דמכיוון שכבר "כלו כל הקיצין", "דאלאי קיצין" (לא רק "דאלאי גלות"), ובלשון כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, שלא נותר אלא "לצחצח את הכפתורים", ולאחרי שעברו עוד עשיריות שנים של התעסקות בהפצת המעיינות חוצה בשליחותו של נשיא דורנו, סיימו כבר גם את "צחצוח הכפתורים" - הרי בוודאי ובוודאי שלא נותרה אלא הפעולה הכי אחרונה ד"עמדו הכן כולכם" לקבלת פני משיח צדקנו, "ושבתי בשלום אל בית אבי".

ולהעיר: מובן וגם פשוט, שגם ברגעי הגלות האחרונים צריכה להיות עבודת השליחות דהפצת התורה והמעיינות חוצה (היציאה ל"חרן") בכל התוקף והשלמות, ובתכלית המסירה ונתינה כו', אף-על-פי שיודעים שנמצאים ברגעי הגלות האחרונים ממש, ו"מיד הן נגאלין".

(מהתוועדות שבת-קודש פרשת ויצא, ז' בכסלו ה'תשמ"ח. 'ספר-השיחות תשמ"ח', כרך א, עמ' 125-127)

חסידות מעניקה טעם בתפילה

כשמתבונן בשפלות מצבו, בכה יבכה במר נפשו

כאשר יהודי מתחיל להתבונן בגדולתו יתברך, ומזה בא להבנה והכרה בשפלות האדם, שרואה עד כמה הוא בצמצום מדידה והגבלה; כאשר חסר באכילתו - אזי נעשה מיד חלישות בכוח שכלו, וכאשר חסר בשינתו נעשה אצלו בלבול המוחין, ובכלל זקוק הוא למין החי, הצומח והדומם, ובלעדם אינו יכול להתקיים,

וכמו כן בנוגע למצבו הרוחני - שמתבונן בגדלות הבורא שממנו נלקחה נשמתו, "מאיגרא רמה", ומשם ירדה "לבירא עמיקתא", ובפרט כשיודע בעצמו מי הוא המושל ושולט עליו מבין שני אלו שעליהם אמרו חז"ל "זה וזה שופטן" - שלפעמים זה קם וזה נופל ולפעמים זה קם וזה נופל, כך, שאינו יכול להגיע למעמד ומצב "שתהא יציאתך מן העולם כביאתך לעולם",

הנה כשמרגיש את שפלות מצבו - אזי מרגיש את עצמו במצב של חיסרון עצום ("א' גוואלדיקן חיסרון"), ובלשון אדמו"ר האמצעי: "כשזכור העני ואביון על רוב דוחקו... יבכה במר נפשו תיכף כו", וכיוון ששפלות מצבו והחיסרון שלו נוגעים לו באמת - אזי נעשה אצלו החיוב מן התורה לבקש צרכיו, וכאשר מתפלל, אזי מקיים מצוות עשה מן התורה.

[...] אמנם, כדי לבוא למעמד ומצב שהתפילה תהיה מתוך הרגש גדול החיסרון וזעקה להקב"ה כו' - צריכה להיות ההקדמה דאמירת כל פרטי העניינים ד"מה טובו", "הודו", פסוקי־דזמרה וברכות קריאת שמע (ומבלי לדלג, למרות ההיתרים שבזה שמצינו בדברי האחרונים ושלפניהם) וכפי שתורת החסידות מבארת ומורה את הדרך להתבוננות בעניינים אלו - החל מההתבוננות ד"הודו להוי' קראו בשמו", "הודיעו בעמים (שאפילו בכל העמים יודעים) עלילותיו", ואחר־כך מגיע לפסוקי־דזמרה, ומתבונן בהעניין ד"וירם קרן לעמו" - "לעמו" דייקא, כיוון שבכל הבריאה "נשגב שמו לברו הודו על ארץ ושמים", היינו, שאפילו "שמו" נשגב לברו, ורק "הודו", זיו והארה בלבד, על ארץ ושמים, וכיוון שכן, נמצא, שהוא במצב של עני מדוכא שאין לו מאומה לחלוטין...

ואחר־כך מגיע לברכות קריאת־שמע, ששם מדובר אודות השרפים וחיות ואופני הקודש, שעומדים בתנועה של אמירת קדוש וברוך כו', ומתבונן בשורש נפשו הבהמית שנלקחה מהמלאכים הנ"ל, ואילו אצלו העניין דעבודת המלאכים הוא בהעדר לגמרי, כיוון שנמצא במעמד ומצב ששייך רק לענייני עולם־הזה. ואז - בכה יבכה במר נפשו... מצד גדול התאוה והצימאון להיותו "בארץ ציה ועיף בלי מים", ובתנועה כזו מתפלל לבורא העולם ומבקש ממנו שירוה וישביע את צמאונו ורעבוננו, כיוון שאינו יכול לסבול יותר...

[...] ועניין זה שייך לכל אחד ואחד מישראל, אפילו לפשוט שבפשוטים, וגם בזמן הגלות - שהרי אנשי כנסת־הגדולה תיקנו את נוסח התפילה באופן השווה לכל - שעל־ידי ההתבוננות בכל חלקי התפילה, מ"מה טובו" עד שמונה־עשרה, כפי שנתבארה בתורת החסידות, יוכל לבוא למעמד ומצב שירגיש את החיסרון שלו בכל העניינים, ואז, כאשר מתפלל להקב"ה, מקיים מצוות עשה מן התורה ג' פעמים ביום; ובה בשעה, יהודי שאינו לומד תורת החסידות, "א' עולם־שער" - יכול לחיות שבעים שנה מבלי לטעום טעמה של תפילה אמיתית!

(קטעים מהתוועדות מוצש"ק פרשת וישב, כ' בכסלו תשי"ז - בלתי מוגה. תורת מנחם תשי"ז חלק ראשון (יה) עמ' 283-281)

"ימי סגולה דחודש כסלו"

בכל שנה, בהתקרב ימי הסגולה שבחודש כסלו, עורר הרבי להיערך כראוי ומבעוד מועד ולנצלם להפצת המעיינות חוצה • "בוודאי יגשו בעוד מועד להכנות ולנצל ימי החנוכה הבאים עלינו לטובה, וגם י"ט כסלו חג הגאולה - באופן המתאים", כתב הרב למנהל ה'רשת' • "נהגית בייחוד מהשתדלותו לשתף תלמידי ישיבות בהתוועדות דיום הבהיר י"ט כסלו, החג אשר פדה בשלום נפשנו ואור וחיות נפשנו ניתן לנו", כתב הרבי

"ימי סגולה דחודש כסלו"

במכתב דומה משנת תשט"ו ('דוד עברי', עמ' 387) כתב הרבי לגה"ח הרב דוד חנוזין, שהיה מנהל רשת אוהלי יוסף-יצחק - ליובאוויטש:
בוודאי יגשו בעוד מועד להכנות ולנצל ימי החנוכה הבאים עלינו לטובה, וגם י"ט כסלו חג הגאולה - באופן המתאים.
הוראה נוספת שקיבל הרב חנוזין (שם, עמ' 415):

בטח נדבר עם המוריס'ות והמנהלים בנוגע לימי סגולה דחודש כסלו, יו"ד יט וימי חנוכה שלאחריו... דברים היוצאים מן הלב ונכנסים אל הלב.

סקופ עיתונאי...

בשנת תש"כ פנו לרבי בבקשה להעניק ריאיון עיתונאי לרגל י"ט כסלו. הרבי שלל זאת משום שאינו נוהג להעניק ריאיונות עיתונאיים ("שאם-כן אין לדבר סוף"), וגם במקומות שכביכול היה נראה אחרת לא היה זה כך, משום שהרבי הסכים

לאחר אמירת מאמר החסידות בשבת פרשת תולדות תשי"ד ציווה הרבי לנגן הניגון "פרה בשלום", ונימק זאת ('תורת-מנחם - התוועדויות', כרך י, עמ' 162) בכך "שזהו שבת מברכים חודש כסלו". כך גם בסיום התוועדות שבת-קודש פרשת תולדות, ג' בכסלו תשמ"ט ('תורת-מנחם - התוועדויות' תשמ"ט, כרך א, עמ' 392) ציווה לנגן "שייבנה בית-המקדש" ו"פרה בשלום נפשי".

ביסוס והתפתחות המוסדות

"בוודאי הכינו בעוד מועד תכנית לנצל ימי כסלו בכלל וי"ט כסלו וחנוכה ביחוד..." - קריאה בנוסח זה או דומה לה הייתה תזכורת של הרבי להנהלות מוסדות וארגוני חב"ד.
בה' בכסלו תשי"ח ('תשורה' הלפרין - י"ד בתמוז תשס"ב, עמ' 56) כתב הרבי איגרת ל"הנהלת ישיבת תומכי-תמימים ובית-ספר למלאכה". והרבי חותם את איגרתו באיחול:
ויהי רצון שינצלו ימים אלו במילואם לביסוס ולהתפתחותם של המוסדות הק[דושים].

כ"ה

אגודת חסידי חב"ד - ליובאוויטש

לקראת יום הבחור לכל עדת יראים בכלל, חסידים וחסידי ליובאוויטש בפרט, ה"ה יום הילולא של תלמידו הגדול דרבינו הבעש"ט הקדוש, הוד כ"ח רבינו האדמו"ר הר"ר רובער ממעריזטש וצוקלעה"ת ז"ע, יום תג נאולת רבינו הגדול אדמו"ר הזקן מחולל שימת חב"ד, הדרוע בשם "הרב מליאדי" בעל התניא ושו"ע, וצוקלעה"ת ז"ע.

ובזה הננו מתכבדים לחמוין את כבוד רומ"ע לקחת חבל ולחשתתתת בסעודת מצוה שתתקיים א"י"ה ביום ראשון פ' וישב, י"ט כסלו תשמ"ז בשעה 7.30 בערב בריוס, בביהמ"ד תפארת ישראל, רחוב יוראן מס' 43
43 Huron St. - Sunday, December 4

ונכות הגדול הוא לכל המקושרים לאילנא דחייא ומשתתפים בשמחה של מצוה זו, להם ולב"ב זורעם זורעם זרעם בני חיי ומזונא ריחא.

ברגשו מכור ובכנתה המורה

אגודת חסידי חב"ד

ליובאוויטש

רק לשוחח בתור שיחה ולא כריאיון.
בין השאר המשיך הרבי (המכתב עצמו חתום על-ידי המזכיר) וכתב ('תשורה' הנ"ל, עמ' 63):

אפשרי שבימים הסמוכים ל"ט כסלו, ראש-השנה לתורת החסידות ודרכי החסידות, יופיע מכתב-כללי בקשר עם זה דשנה זו היא שנת המאתיים להסתלקות הילולא של הבעש"ט, וכנ"ל אפשר שיהיה הנ"ל בימים הסמוכים ממש. וכיוון שיהיו מעוניינים גם כאן שיתפרסם הדבר באה"ק ת"ו

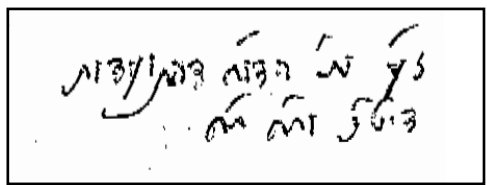
מודעת הזמנה מטעם אגודת חסידי חב"ד בטורונטו להתוועדות י"ט כסלו בשנת תשט"ז

364) כתב הרבי להרה"ח "מו"ה חיים זוסיא" וילימובסקי בחתימת המכתב:
המחכה למכתבים מפורטים בכלל, ובהנוגע להתוועדות י"ט כסלו ביחוד.
באותה שנה, בר' טבת (שם):
במענה על מכתבו מג' חנוכה, בו כותב אף כי בקיצור נמרץ, בהנוגע להתוועדות ד"ט כסלו ככפר חב"ד...

בהקדם, אולי יש מקום שזה שכותבים אודותו, שרוצה לטלפן, ימסרו לו בטלפון רק נוסח המכתב. וכיוון שכנראה העיקר אצלו, שהוא יהי[ה] הראשון לפרסום וכו', על-פי האמור [בתנאי שתיכף לאחר זה יתפרסם המכתב גם במכ[תב]י] [ע]ת[ת] אחרים [ז]את[ת] [א]מרת[ת] שצריך להבטיח ששאר העיתונות לא ישללו הפרסום, כיוון שכבר נתפרסם בהנ"ל]...

מחוויה למעשים בפועל

בשנת תשל"ג ביקר בהתוועדות י"ט בכסלו בכפר-חב"ד מפקד גייסות השריון, מר אברהם אדן. קצת יותר מחודש אחר-כך העלה את רשמיו במכתב ששיגר לרבי. הרבי (איגרות-קודש, כרך כח, עמ' קלה) הגיב:
הנני בזה לאשר קבלת מכתבו מחודש שבט ובנועם קראתי בו שהשתתף בהתוועדות בכפר-חב"ד והתרשמותו.
מר אדן כתב לרבי שהיתה לו "חוויה מיוחדת ותחושת התעלות", והרבי תבע ממנו לתרגם זאת למעשה בפועל, בקיום תורה ומצוותיה.

"זה עתה נתקבל הדו"ח"

"זוהי [ע]תה [נת]קבל [ה]דו"ח [וה]שבוין [דה]תוועדות דיט [כ]סלו [וה]ת[ש]ואת [ח]ן [ת]שואת [ח]ן" - כתב הרבי בשולי מכתב כללי-פרטי מערב חנוכה ("עש"ק וחנוכה, כד כסלו התשל"ו") אל "א"א גו"נ עוסק בצ"צ כו' מו"ה רפאל נחמן שי' הכהן".

דיווחים מכפר-חב"ד

פעולות בהתאם
באחת השנים כתב המזכיר, הרב יהודה-לייב

הרבי ביקש תמיד לקבל דיווחים על המסיבה בכפר-חב"ד. בכ' בכסלו תשט"ז ('הפרטיזן', עמ'

שיחי' גרונר, פתק לרבי בשם פונה פלוני:
 "ביקש למסור גום] כן] שהגם שרגיל להשתתף
 בהתוועדות די"ט כסלו, אבל לדאבוננו לא עלה זה
 בידו השתא מפני בריאות זוג[תן] תי'. וככדי להפיג
 צערך קרא מכתבי הבעש"ט".
 כתגובה ציין הרבי בכתבידי'קדשו:
 פעולות
 בהתאם לדברי [כ"ק מו"ח אדמו"ר] בחוברת
 "י"ט"כ" [=י"ט כסלו].

להתמיד בקשר עם המשתתפים

ועוד כותב הרבי להרה"ח ר' זושא וילימובסקי
 ('הפרטיזן', עמ' 364-365):
 נהניתי ביחוד מהשתדלותו לשתף תלמידי
 ישיבות בהתוועדות דיום הבהיר י"ט כסלו, החג
 אשר פדה בשלום נפשנו ואור וחיות נפשנו ניתן

לנו, ועוד יותר - שהיה זה בכותלי ישיבת תומכי-
 תמימים. ותקוותי חזקה, אשר ימשיכו - כל אחד
 השייך לזה - לעמוד בקישור עם אלו שהשתתפו
 בהתוועדות, כדי שתומשיך ההתעוררות בענייניהם
 בהימים שלאחר זה, ולא רק ימים אלא שבועות
 וחודשים וכו', ובדרך ממילא תבוא ההתעוררות
 גם לחבריהם שלא השתתפו, וחזקה לתעמולה
 שאינה חוזרת ריקם...
 הרבי אף ביקש שישלחו לו רשימה חשאית של
 משתתפי ההתוועדות.

מראש השנה לכל השנה

בשנת תשי"ד ציין הרבי שמכתבו הכללי בקשר
 לי"ט כסלו מתאים לכל השנה וכדאי לעניין בו
 קרובים וידידים (ראה צילום מכתב למשפחת
 באברויסקי).

באברויסקי - פאסייע

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
 Lubavitch
 770 Eastern Parkway
 Brooklyn 13, N. Y.
 HYacinth 3-9250

ס' מענדל שניאורסאהן
 ליובאוויטש
 770 איסטערן פארקווי
 ברוקלין נ. י.

בי"ה, ב' טבת תשי"ד
 ברוקלין.

משפחת באברויסקי חיי
 שלום וברכה!

איך בין געזען צופרידען צו באקומען די ידיעה
 אז איר זייט שוין אריין אין דער נייער הויז, און השי"ח זאל
 העלפען אז עס זאל זיין משנה מקום משנה מול לטובה ולברכה
 בגשמי'ח וברוחני'ח, און לאריכוה ימים ושנים טובה וזאל דאס
 זיין א חסידישע הויז פון וועלכער עס זאל ארויסשינען חסידישע
 ווארימקייט אין דער אומגעבונג, וואס דאס איז אויך די וועג צו דעם
 אז השי"ח זאל געבען געזונט און הצלחה אין די ענינים הפרטיים.

בברכה

נ.ב. בייגעלייגט איז דא א קאפייע פון מיינעם א מכתב כללי אין
 צוזאמענהאנג מיט דעם יום הבהיר חג גאולתנו ופדות נפשנו
 י"ט כסלו העבר, וואס זיין אינהאלט איז גילטיג פאר א גאנץ
 יאר, און עס איז כדאי צו באקענען מיט זיין אינהאלט אייערע
 קרובים און פריינד.

פרשת ויצא

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה (כה,י)

יציאה זו רומזת לירידת הנשמה מ"באר שבע", מקור הנשמה למעלה, ל"חרן", העולם הזה הגשמי והחומרי.

"וילך" - ירידה זו פועלת כנשמה בחינת "הילוך", כפי שנאמר "ונתתי לך מהלכים בין העומדים".
 "חרנה" - על-ידי ירידה זו מתגלה ב"חרן" ה"א שבה, דהיינו הכוח האלוקי המהווה ומחיה את העולם, כוח הפועל בנפעל". כמאמר רז"ל, שהעולם הזה נברא בה"א.

(ספרי השיחות תשנ"ב כרך א עמ' 138)

וילך חרנה (כה,י)

מדוע נאמר "חרנה" ולא "לחרן"? יש לבאר זאת: דהנה הליכה זו רומזת לירידת הנשמה לעולם הזה, עולם שבו הנשמה היא מציאות נפרדת מהקב"ה (בגלוי) ואין נרגשת בה כלל השפעת הקב"ה. לכן נאמר "חרנה", שכן "לחרן" מדגיש את הקשר וההמשכיות למקום היציאה, ואילו הביטוי "חרנה" מבטא את הנתק השורר בין חרן לבין באר-שבע.

(ספרי השיחות תנש"א חלק א עמוד 141)

ויפגע במקום (כה,יא)

לשון תפילה... ולמדנו שתיקן תפילת ערבית (רש"י)

המילה "ויפגע" רומזת שההגעה למקום היתה כאילו בלי כוונה. ויש לשאול, מדוע לומדים תפילת ערבית דווקא ממילה זו?
 יש לבאר, דהנה ידוע ההסבר הפנימי לכך שתפילת ערבית היא רשות, משום שתפילה זו קשורה לדרגה כה גבוהה, שאי-אפשר להגיע אליה על-ידי עבודת האדם. והיא אתערותא דלעילא שאין אתערותא דלתתא מגיעה לשם, והיא נמשכת ויורדת מאליה. לכן נלמדת תפילה זו מ"ויפגע", כי מכיוון שדרגה זו אינה מושגת על-ידי עבודה, נמצא שההמשכה היא כאילו בלי כוונה, בלי יחס לעבודת האדם.

(ליקוטי שיחות כרך כה עמ' 156)

וישכב במקום ההוא (כה,יא)

כל עשרים שנה שעמד בביתו של לבן לא שכב. ומה היה אומר... ט"ו שיר המעלות שבספר תהילים (ב"ר פס"ח,יא)

צריך להבין, הרי אמירת 'שיר' מעידה על שמחה גלויה, כמאמר הגמרא, "אין אומרים שירה אלא על היין" ואין אמר שירה בביתו של לבן? אלא יעקב ראה את תכלית הכוונה של ירידתו למקום שפל זה. הוא ראה את העלייה שתצמח מכך - "ויפרוץ האיש מאוד מאוד" - ולכן אמר "שיר המעלות" עוד בהיותו בבית לבן.

(ליקוטי שיחות כרך כ עמ' 126)

* * *

בהיותו בבית-מדרשו של עבר מוכן מדוע לא ישן יעקב, כי עסק בתורה יומם ולילה, אך מדוע בבית לבן
"לא שכב"?

אלא עבודתו של יעקב אצל לבן היתה עבודה רוחנית - בירור ניצוצות הקדושה שהיו אצל לבן והעלאתם
לקדושה, עבודה שלבן הארמי התנגד לה. משום כך היה עליו להיות עירני תמיד, כדי להתגבר על לבן
הארמי.

(ליקוטי שיחות, כרך ג, עמ' 790)

* * *

יעקב לא ישן בארבע-עשרה השנים שלמד תורה בבית עבר ובעשרים השנים שעשה בבית לבן.
וסימנך: כתיב (תהילים לא) "בידך אפקיד רוחי". יעקב ישן בתוך ה"ידך", כלומר: בין ארבע-עשרה
השנים שעשה בבית עבר ("יד") לבין עשרים השנים שעשה בבית לבן ("ך").

(ליקוטי לוי' צחק, עמ' שלב)

והנה מלאכי אלוקים עולים ויורדים בו (כה, יב)

סולם רומז לעבודת הנשמה. כמו הסולם, גם הנשמה - "מוצב ארצה", בגוף גשמי וחומרי, אך "ראשו
מגיע השמימה" - היא מושרשת במהותו ועצמותו יתברך.
המלאכים עולים ב"סולם" זה - הם מתעלים על-ידי עבודת הנשמה. מאחר שהם מסייעים לנשמות
ישראל בעבודתם, ומזככים את תפילתם של ישראל, גם הם מתעלים על-ידי עליית הנשמות.

(המשך תע"ב, כרך ג עמ' א'תנ"א'תנא)

והנה ה' ניצב עליו (כה, יג)

הקב"ה בכבודו ובעצמו, כביכול, שומר על הצדיק ואינו מפקיד את שמירתו בידי סתם מלאכים ואף לא
בידי אותם מלאכים שנבראו ממצוות הצדיק.
זהו שנאמר (איוב ד, יח) "הן בעבדיו לא יאמין, ובמלאכיו ישים תְּהַלָּה". כלומר: "הן בעבדיו" - בצדיקים,
"לא יאמין" - לא ייתן הקב"ה אמון לשום מלאך לשומרם, "ובמלאכיו" - אפילו מלאכיו של הצדיק,
שנבראו מכוח מצותיו ויש להם שפע ממנו, "ישים תְּהַלָּה" - גם בהם לא ייתן די אמון לשמירת הצדיקים,
אלא הוא בכבודו ובעצמו יעשה זאת.

(כתר' שם טוב סימן שכ עמ' 92)

* * *

"והנה ה' ניצב עליו" - ראשי-תיבות "עניו".

לומר לך: דווקא על-ידי ביטול, ענווה וקבלת-עול, ממשיכים בחינת "והנה ה' ניצב עליו".
רמז נוסף: "סולם" רומז לכבש המזבח (מדרש-רבה), והרי בנוגע לכבש נאמר (שמות כ) "ולא תעלה
במעלות על מזבחי", "שלא יפסיע פסיעה גסה".

(אורי-תורה כרך ה דף תתנ)

הפרדה באירועים / אמן ללא כוונה / תענית חתן

הפרדה בין גברים לנשים באירועים חברתיים

ב'התקשרות' (גיליון תרמא עמ' 16) הופיע בירור בעניין הפרדה בין אנשים לנשים באירועים חברתיים שאינם של שמחה ואינם תפילה (כגון 'דינר' וכיו"ב). תוכן הבירור הוא שאלת הכותב מאת הרה"ח הר"ר י"ל שי' גרונר, מזכירו ונאמן ביתו של רבינו, ותשובתו של הנ"ל עליה. לענ"ד, הדברים כפי שנדפסו מיותרים ומטעים, מפני כמה סיבות.

(א) השאלה שנשאלה מאת הרי"ל גרונר היא, האם שמע איזו הוראה מהרבי בעניין זה, והוא משיב שלא שמע כלום בזה. אם-כן לשם מה יש לפרסם זאת? מעתה זוהי התכתבות פרטית בין השואל לנשאל, אבל מה זה נוגע לכללות ציבור אנ"ש שי' קוראי 'התקשרות'?

(ב) לאחר מכן משחזר הנשאל (כנראה מהזיכרון) מענה מסויים מהרבי, שנוטה לחומרא בזה. אבל לא מובן לשם מה עלינו להזדקק לציטוט מהזיכרון (שהוא רק בערך), אם יש לנו הלשון המדוייקת של הרבי במענה בתוכן זהה, ונעתק שם על-ידי העורך (בהערה 6)?

(ג) השאלה שנשאלה ב'התקשרות' היא בעניין מחיצה, אם יש צורך בהפרדה על-ידי מחיצה דווקא (או שדי בשייבה נפרדת). ואילו המענה הנ"ל מתייחס לצורך בהפרדה בכלל, היינו שלילת תערובת, ולא נכנס שם לשאלת המחיצה.

(ד) לאחר מכן נכתב שהיחיד שהקפיד על מחיצה ב'דינרים' שארגן, היה עסקן פלוני (ר"מ טייטלבוים), ומזה מתקבל הרושם ששאר העסקנים, רובם ככולם, לא נהגו לעשות מחיצה, ומכיוון שהם הרוב הרי זיל בתר רובא, ואפשר לערוך 'דינר' בלי מחיצה. וזה לכאורה אינו נכון כלל, כי יש תשובה מהרבי משנת תשל"ט (נדפסה בשערי הלכה ומנהג ח"ג ע' רמג) לשאלה שנשאלה מברית-המועצות דאז, בעניין ארגון שיעורי תורה שם, והרבי התיר קיום שיעור תורה לאנשים ונשים בשייבה נפרדת (ללא מחיצה). והוא הדגיש בהדגשה כפולה ונחרצת, שהיתרו זה ניתן רק בגלל כמה תנאים: (א) שהשיעור הוא שיעור תורה שילמדו בו גם דברים הנוגעים לנשים. (ב) שהשאלה הגיעה מבריה"מ, ומפני ההתחשבות ב"תנאים ובקשיים המיוחדים" דשם, ו"בהעדר דרך אחרת להצילם מהתבוללות ונישואי תערובת".

הווי אומר, שאם זה לא שיעור תורה אלא 'דינר' - שהוא אירוע חברתי של בילוי, ובררך כלל יש בו גם תזמורת והלבבות נפתחים (והמארגנים אכן מתכוונים לזה מלכתחילה) - הרי זה אסור (אפילו בבריה"מ); ואם זה שיעור תורה שמתקיים במדינה אחרת (לא בבריה"מ) - גם כן אסור (ועוד כתב שם שאפילו בבריה"מ אם התנאים ישתפרו "אין לסמוך על היתר זה". עיי"ש). הרי שהרבי חזמר בזה, ואם-כן לא נכון לכתוב שעסקן אחד החמיר, שמזה מתקבל הרושם ששאר העסקנים רובם ככולם מקילים וזיל בתר רובא.

ה) בסוף הדברים נכתב שהמקילים לקיים אירועים חברתיים ללא מחיצה אולי סומכים על הלבוש שכתב ש"אפשר שעכשיו מורגלות הנשים הרבה בין האנשים ואין כאן הרהורי עבירה כל-כך". אבל מה לעשות והרבי לא קיבל סברא זו של הלבוש (על-כל-פנים לעניין ההנהגה שמלכתחילה), ראה באג"ק (ח"ט ס"ע ג) שכתב על זה "בעוונותינו הרבים רואים אשר לעת עתה אין הדבר כך". ואם-כן, לשיטת הרבי אין לסמוך על זה לכתחילה.

ו) למעשה נראה לכאורה, שאם האירוע מתקיים בבית ונושא אופי משפחתי צנוע יש מקום להקל (על-כל-פנים בשעת הדחק), אך אם האירוע מתקיים במקום ציבורי, בהשתתפות קהל רב, ובפרט כשהוא נושא אופי של בילוי חברתי (שהלבכות נפתחים בו), ובמיוחד אם הוא מלווה בהופעת תזמורת או זמר (אפילו ללא ריקודים), הרי זה עניין של פתיחות ו'פריצת גדר', מבחינת הרגש שבלב), ובוזה לא די בישיבה נפרדת אלא צריכים למחיצה ממש כדי שלא יראו אלו את אלו.

יעקב הלוי הורוביץ, ראשון לציון

הערת המערכת:

כחיוזק לדברים הננו להעתיק מהספר "צעירי אגודת חב"ד" (עמ' 127) מה שהובא תחת הכותרת "מחיצה בעת שיעורי תורה":

מענה לצעירי אגודת חב"ד מ"ח טבת תשכ"ט, שכתבו שעורכים שיעורי תורה באחד הקיבוצים ומתחילה היתה הסכמה שתהי' מחיצה בין האנשים לנשים, ועתה התחרטו, ושאלו כיצד לנהוג: הרי כותבים להנ"ל בפירוש שלדעתם שמקור הענין בהלכה ושאיפילו מה"שומר הצעיר" דרשו זה וכו'. ועל פי זה תמיי' הכי גדולה לשאלתם: לאחרי כל זה איך אפשר שפתאום יתחרטו מהלכה וכו'.

(אג"ק חכ"ו (תשכ"ט-תש"ל) עמ' ע)

עניית אמן ללא כוונה לצאת

הגיע לידי גיליון התקשרות (תרל"ד), ורציתי להעיר בנקודה אחת על הכירור בנושא הצטרפות לאמירת שליחות דרך הטלפון:

בעניין אמירת דבר שבקדושה על-ידי טלפון וכיוצא בזה, הביא הא דאסור לענות אמן על ברכה שחייב בה אם לא שמע בעצמו את הברכה (כפי שיטת הרמב"ם והטור), וציין בהערה ב', דעל-פי מכתב הרבי (ליקוטי-שיחות, כרך כא, עמ' 497) יוצא שעונה גם אם חייב בברכה זו, וסיים בצ"ע. ברצוני להעיר, שגם לי היה נראה בתחילה במכתב זה חידוש עצום בדברי הרמב"ם, והתקשיתי בזמנו, דלפי זה באיזה מקרה אסור לענות אמן והווי "אמן יתומה"?

אלא דלאחר מכן ראיתי, שכך מפורש בדברי שו"ע ארמו"ר הזקן (סי' קכד סי"א). שם, בבארו את דברי הרמב"ם, מוסיף בזה ארמוה"ו דהאיסור הוא רק אם חייב בברכה ורוצה לצאת ידי חובתו בעניית אמן, אבל אם אינו רוצה לצאת, גם אם הוא מחוייב בברכה זו, לא הווי אמן יתומה ומותר לענות, ובלשונו: "במה דברים אמורים, כשהוא חייב באותה ברכה לברך אותה ורוצה לצאת ידי חובתו בעניית אמן אחר המברך אותה, אבל אם אינו חייב בה שאינו רוצה לצאת ידי חובתו בזה - רשאי לענות אחר כל ברכה, אף-על-פי שלא שמעה...".

דהיינו, שבפירוש כשהוא חייב באותה ברכה מוסיף "ורוצה לצאת ידי חובתו", ובפירוש אינו חייב בה מפרש "שאינו רוצה לצאת ידי חובתו". וכך גם בהמשך הדברים, כשמסכם את ההלכה.

ובמראה-מקומות (הישן) מציין כמקור "משמעות הפוסקים הנ"ל". וכן כתוב בתלמידי רבינו יונה שם

(ברכות לה,א מדפי הרי"ף) "כשמתכוין לצאת מחיוב בעניית אמן"¹. וכ"כ במשנה-ברורה שם (ס"ק לא). נמצא לפי זה דלא הווי "אמן יתומה" אלא אם כן התכוון לצאת ידי חובתו. ומובן אס-כן דמה שכתב הרבי דעונה גם אם הוא חייב באותה ברכה, הוא כשאינו מתכוון לצאת. ואם תאמר, אס-כן, מה חידושו של הרבי, שכותב עליו שהוא רק "בדרך אפשר"? הרבי מחדש, דמכיוון שיש שני סוגים בעניית אמן: א) אמן דמשמעותו דהווי כמברך ויוצא בזה ידי חובתו (רמב"ם פ"א מהל' ברכות הי"א). ב) כל השומע ברכה אע"פ שאינו חייב בה, חייב לענות אמן (רמב"ם שם הי"ב), ועניינה - התאמתות, שמאמין ומאמת את הדברים. ומחדש הרבי, דאע"פ דבעניין הראשון הנ"ל גרע המחוייב ברכה ממי שאינו מחוייב, דהוי "אמן יתומה" אם מתכוון לצאת ידי חובתו, הנה בעניין השני הנ"ל, והוא התאמתות הברכה, הרי אדרבה, מי שמחוייב בה - שייך עוד יותר לעניית אמן מאשר מי שאינו מחוייב בה. ולהעיר שאדמוה"ז כתב שרשאי לענות (ולא שחייב בזה?). ומדי דברי בזה, לפני שבועות אחדים שמעתי ממי ששמע מהרב יעקב שי' יוסף, שהשומע שידור דרך רדיו או טלפון וכיוצא-בזה, כיוון שלפי דבריו עוברת כשנייה וחצי בין האמירה במקור לבין השמיעה בשידור, הווי לאחר "כדי דיבור" ואינו עונה אמן. אמנם, כפי הרשום בזיכרוני, הרבי ענה אמן אחרי ברכות הדלקת נר חנוכה בשידור על-ידי הלוויין.³

הרב יעקב שוויכה, נחלת-הר"חב"ד, קרית-מלאכי

עוד על תענית חתן

בקשר לדיון אודות תענית חתן כשחופתו חלה בראש-חודש (גיליון תרל"א ס"ע 16 וגיליון תרמ"ג עמ' 17), העירונו מרשימת ראש ה'מזכירות' ויו"ר אגודת חסידי חב"ד העולמית, הרה"ח ר' חיים-מרדכי אייזק חודקוב ז"ל, ששאל את כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע אם לומר 'על חטא' במנחה של יום חופתו, שהיה בעש"ק (ה' אדר תרצ"ט, בריגא) אחר הצות, ונענה שצריכים לומר (מתוך 'תשורה' שי"ל לאחרונה ע"י משפחתו. אגב, שם בהערה צויין לנטעי גבריאל הל' נישואין ח"א, וצ"ל: פ"ח ס"ח, ובהערה טז).

הרב יוסף-שמחה גינזבורג, רב אזורי עומר

הערות המערכת:

- 1 ועל-דרך-זה הביאו מלשון הריטב"א (סוכה נא,ב). וכ"כ הפרמ"ג במשכנות ריש ס"ק ד.
- 2 מאיך, הרבי נקט בלשון "צריך לענות אמן". וראה במשכנות שם קרוב לסופו "צריך שישמע, ולא יצא בעניית אמן". וראה כף החיים סוף ס"ק מז, ואשי ישראל פ"ד הערה לב.
- 3 שאלנו יודעי דבר, ונאמר לנו שהמציאות היא שבלוויין בעבר (שידור אנלוגי מלוויין אחד, כפי שהיה בשנת תש"ג ואילך אצל הרבי) וכן בטלפון כיום (שעובר דרך סיבים אופטיים) אין משך זמן כזה, ורק בשידור באולפני רדיו וטלוויזיה (ובתקופה מסוימת בעבר גם בטלפון) וכן בשידור של הגר"ע שי' יוסף, שעובר דרך לוויין, בעידן החדש שבו יש שידור דיגיטלי החוסך משאבים בלוויין, עובר זמן בעת הקידוד-תרגום לשידור דיגיטלי ובחזרה. אם מעבידים שידור דרך לוויין נוסף, כגון מקנדה לישראל, תמיד יהיה העיכוב יותר משנייה וחצי, ולכן לנו היתה בעיה לענות אמן על ההדלקה או ממוסקבה ולהיפך (ואפילו שידור מהכותל, אם עבר דרך אולפן נוסף בחו"ל), אלא אס-כן שודרה ישירות בשידור אנלוגי ארצה ע"י לוויין אחד ללא תחנות ביניים.

ברכת אבלים / שני כיסאות בברית-מילה / "אוכלין תחת המיטה"

ברכת אבלים

שאלה: מדוע לא נהוג לומר את 'ברכת אבלים' שמוסיפים בברכת-המזון, כנפסק בשו"ע אדמו"ר הזקן (סי' קפט ס"ח)? האם זה מפני שלא הזכירה רבינו בסידורו?

תשובה: הנה הספרדים נוהגים כפשטות השו"ע (יו"ד סי' שעט) לומר זאת אפילו ביחיד (כמ"ש הגר"מ אליהו שליט"א בהגהותיו לקיצור שו"ע סו"ס רז). וגם הרמ"א לא חולק על זה. אבל כבר כתב שם ה'באר הגולה' (שהאשכנזים) אין נוהגין בזה, כי סמכו על דעת תוס' וסיעתם שאין צריך לומר זאת אלא בעשרה (וראה בס' דברי-סופרים ובהגהותיו 'עמק דבר' שם).

ולגבי דעת רבנו, צריך עיון אם ניתן לדייק ממה שהשמיט ברכה זו בסידורו, שהרי גם בעניין תחנון (לפני 'למנצח') לא הזכיר 'אבל' ו'בית האבל' כלל. וכן לעניין ברכת כהנים דש"ץ ועוד. ואכן בס' פסקי-הסידור שתק מזה, אף-על-פי שהשמיט עניין ברכת אבלים בספרו 'קצות השלחן' הלכות נוסח ברכת-המזון (סי' מז' והסמוכים לו). בסידור 'תורה אור' (תשמ"ז עמ' 404) מופיעה ברכה זו, ובקיצור שו"ע של הרב ביסטריצקי ז"ל (שם) העתיק דברי אדמוה"ז בשו"ע ללא כל הסתייגות, אבל בספר דרכי-חסד (מנהגי ח"ק חב"ד, ברוקלין תשל"ה), נשמט לגמרי.

ולמעשה אין זה נהוג כלל בין אנ"ש, וגם אצל רבותינו, כגון ברשימות מהנהגות של כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע בשנות תש"ב ('רשימות' חוברת ה', 'תורת מנחם - מנחם ציון' ח"א עמ' 25 ואילך) לא נזכר מזה מאומה (ואם היו נוהגים בזה - היה בכך משום חידוש גדול) וכן ברשימות מהנהגות הרבי משנת תשכ"ה (פ"ה). וכבר כתב הרמב"ם (הל' שמיטה ויובל פ"י סוף ה"ו) "שהקבלה והמעשה עמודים גדולים בהוראה, ובהן ראוי להתלות".

שני כיסאות בברית-מילה

בקשר לדיון בגיליון הקודם על שני כיסאות בברית-מילה, מסר הרה"ח ר' אליהו שיחי' לנדר:

(א) אביו הרב ז"ל שמע זאת (שמניחים את הילד על הכיסא של הסנדק ולא על הכיסא של אליהו ממש)

מכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע בברית-מילה, ששם היה הרבי מהוריי"צ הסנדק, ולא ידוע לו היכן היתה אותה ברית.
(ב) במענה לשאלה: הרי אדמו"ר הזקן כתב בסידור, שצריך להניח את התינוק "על הכיסא של אליהו"?
- על-ידי שכיסו את שני הכיסאות בכיסוי אחד, נעשו שניהם "כיסא של אליהו".

"אוכלין תחת המיטה"

העניין נזכר בשו"ע אדמו"ר הזקן הל' שמירת גוף ונפש ס"ז (במהדורה הישנה חלק ה' עמ' 1773, ובמהדורה החדשה חלק ו' עמ' קמג), אבל שם כבגמרא מדובר רק שאסור להניח את המאכלים שם, ולא כתוב מה הדין בדיעבד. ובאג"ק כ"ק אדמו"ר מהורש"ב (ח"א עמ' שיז) דן בשאלה שאירעה לו בנושא זה (אבל אין שם מסקנה או מענה על זה). וראה בס' שמירת הגוף והנפש סי' יד ס"ה ובהערה ו.
שני דברים מסר לנו הרה"ח ר' אליהו שיחי' לנדא, שאותם קיבל אביו הרה"ג הרה"ח ר' יעקב ז"ל מפי כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע בנדון:
(א) מדובר רק במיטה ממש (ולא, למשל, בכורסא, או כיסא ברכבת או במטוס וכדומה).
(ב) רק במיטה שישנו עליה כשהיה שם המאכל (ואולי הכוונה לשינה כשיעור המקובל לעניין נטילת ידיים, דהיינו חצי שעה).

מינוי ל'התקשרות'

אפשר לקבל את גיליון 'התקשרות'

ישירות הביתה באמצעות הדואר

מינוי לשנה: 177 ש"ח (ב-4 תשלומים)

מינוי לחצי שנה: 88 ש"ח (ב-2 תשלומים)

את השם, הכתובת והתשלום יש להעביר לפי הכתובת:

'התקשרות', מחלקת המנויים, ת"ד 14 כפר-חב"ד 72915.

כמו-כן אפשר להירשם בטלפון ולשלם בכרטיס אשראי, בטל' 03-9607588, שלוחה 130

הלכות ומנהגי חב"ד

שבת קודש, פרשת ויצא

י"א בכסלו

בקריאת התורה קוראים תמיד "יששכר" בשי"ן אחת.¹

הפטרה: "ועמי תלואים... על תלמי שדי. ויברה יעקב... ובנביא נשמר" (הושע יא, ז - יב, יד).²

יום שלישי

י"ד בכסלו

יום חתונת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו עם הרבנית

מרת חיה-מושקא ע"ה, בת כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע - ביום ג' פרשת וישלח, י"ד בכסלו תרפ"ט, בעיר ווארשא.³

מעלת היום, בלשון הרבי: "בכלל, חתונה היא עניין כללי אצל איש פרטי. אולם אצלי, הרי היתה זו הדרך לכך שהוכנסתי לעניינים הכלליים... והרי זה היום בו נוצר הקשר שלי עמכם... יעזור השם-יתברך שנראה פרי טוב בעמלנו".

סוף זמן קידוש לבנה לכתחילה - אור ליום רביעי, כל הלילה.⁵

(3) פרטי העניינים דאו נלקטו בספר 'ימי מלך' (ח"א) פרק עשירי. וראה גם 'תורת מנחם - דרושי חתונה' (קה"ת, תש"ס) מאמרי החתונה, ומאמרי הרבי המיוסדים וכו' על המאמרים הנ"ל.

(4) 'תורת מנחם - התועדויות' (ז) תשי"ד ח"א עמ' 206. 'ימי מלך' שם עמ' 272.

(5) ובדיעבד סומכים להקל לומר קידוש לבנה אף בלילה הבא (ראה שו"ת חתם-סופר ועוד פוסקים, הובאו ב'שערים המצויינים בהלכה' לקיצור שו"ע סי' צו ס"ק ט. וכן נמסר ברשימת הרה"ג ר' יעקב לנדא ז"ל בשם כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע, 'כפר חב"ד' גיליון 986 עמ' 35).

(1) ראה תורה-שלמה עה"פ (ל,יח). שיחת ש"פ ויצא תשי"ב ס"א ('תורת-מנחם - התועדויות' (ד) תשי"ב ח"א, עמ' 156. הרבי העיר לבעל-קורא שקרא 'יששכר' בב' שיני"ן, שאומנם יש כמה דעות בזה, ואיך שקוראים - יוצאים ידי-חובה, אבל ע"פ נסתר צריך לבטא בשי"ן אחת דווקא). 'בצל החכמה' (יחידויות) עמ' 116-117 (שם ענה הרבי לאדמו"ר מבעלזא ביום ד' אדר-שני ה'תשמ"א, ששאלו אודות "מנהג המקום" בקריאת שם זה - שמעולם לא התערב בכיו"ב, ובמילא תלוי הדבר בעובדה מיהו ה'בעל קורא'. וצ"ע). סקירות ודיון בעניין זה בקבצים: 'המעין' תשכ"ז. 'צפונות' גיליון יז.

(2) ספר-המנהגים עמ' 32. לוח כולל-חב"ד.

לזכות

אנשי החסד הדגולים

הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחיו

ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק,

בני הרה"ח ר' שלום ישעי' ע"ה דייטש